

JOSIP VONČINA, ZAGREB

BELOSTENČEVO PODRIJETLO

Kompletan primjerak Belostenčevih »Deset propovijedi«, nedavno pronađen, otkriva tri važne stvari: naslov knjizi bio je latinski (*Sacri sermones*); nisu navedeni mjesto i godina izdanja; autor u toj knjizi (jedinoj za koju pouzdano znamo da je izdana za njegova života) nije upotrijebio danas uobičajen, kajkavskoekavski lik svojeg prezimena (*Belostenec*), nego štokavskoikavski (*Bilostinac* [Byllo[*t*inac]). Stoga ćemo prihvatiti godinu izdanja (1672), jer ju je Hadrovics točno izračunao na temelju podataka iz knjige; mjesto izdanja (Graz) ostaje pretpostavkom. Naprotiv, lik *Byllo[*t*inac*z upućuje na traganje koje otvara mogućnost da su čuvenom leksikografu preci na kajkavsko tlo (vjerojatno: u Varaždin) pobjegli pred Turcima iz slavonske *Bile Stine* (dana: *Bijela Stijena*), i to oko godine 1543, tj. pola stoljeća prije Belostenčeva rođenja. Zapis *Byllo[*t*inac*z (iz godine 1672) svjedoči da je autor *Gazophylaciuma* trajno, sve do pred smrt čuvao snažnu uspomenu na slavonsko ishodište svojih predaka. A to može bolje osvijetliti korijene njegovoj hibridnoj koncepciji književnog jezika.

1.

Prezime čuvenoga starog hrvatskog leksikografa obično čitamo pazeći na temeljne grafeme (ne i na dijakritike) u zapisu *BELLOSZTÈNÈCZ*, što se nalazi na čelu njegova *Gazophylaciuma*. Prihvaćamo, dakle, lik *Belostenec*, kojemu se lako naziru sastavnice, pa se nameće zaključak da je leksikograf potekao s ekavskoga tla ($\check{e} > e$), i to kajkavskoga ($\check{v}, \check{t} > e$). Pritom zaboravljamo nekoliko važnih stvari: prvo, da se zapis *BELLOSZTÈNÈCZ* pojavio šest i pol decenija poslije leksikografove smrti (i da mu za njegova života nema potvrde); drugo, da bi taj zapis mogao biti etnik u službi prezimena; treće, da se leksikografov suvremenik Petar Zrinski koleba prezime mu navodeći u liku kajkavskom (»pater Ioanes [Ioann] Belostenec«, 36, 298, bilj. 1; 30, 96, br. 121; spac. J. V.) i nekajkavskom (»poštovanomu patru fratri Ivanu Bilostincu«, 30, 126, br. 162; spac. J. V.). Ikavski lik u Zrinskoga (*Bilostin[a]c*) mogli smo pripisati provođenju istog načela prema kojem se iz *Gazophylaciuma* zapis *Dètècz* (2, 30, s. v. Adole[*s*centulus) u *Adrijanskoga mora sreñi* pojavljuje kao *ditac*:

»Osamsto kojnikov i tisuće pišac (hrabreñih bojnikov. uze
spravnih *ditac*« (51, 69; kurziv J. V.)

Sličnih težnji bilo je i prije nego što su se rodili Ivan Belostenec i Petar Zrinski. Uoči gradnje Karlovca austrijski nadvojvoda Karlo uputio je iz Graza

(1. ožujka 1578) dva naputka za vojnike na Krajini, oba na hrvatskom jeziku. U prvom (za pješake) piše:

»Aku prem kada *messec* konaz ima, *plazha* on hip nedoide, nekuliko dni ili tiedan passiva, ter jim *zha* possuienu bude, da *plazhe* volnu *dozhekaio*, ter pres *dopushzhenia* capitanov *neotido*« (34, 66, br. XXXVII; kurziv J. V.)¹

U drugom (za konjanike):

»Vsakomu dobru spravnemu ter sapissanu koiniku na *missaz* (trideset dan na *missaz* broiezhi) tzhtiri Raishki se plate« (34, 68; kurziv J. V.)

Dakako, u prasl. liku *měsєcь* moguć je alternativan refleks jata (*e* || *i* || *je*), ali je nazalno *e* (iza nepalatalnog suglasnika) moglo u našim narječjima dati samo *je*. U dijasistemu bili su, dakle, mogući likovi: *mesec* || *misec* || *mjesec* (ne i: *misac*, koji je plod fonetsko-fonološke hiperkorektnosti).

Ali je ikanje (nasuprot središnjemu kajkavskom ekanju) bilo u XVI. i XVII. stoljeću jedna od bitnih karakteristika domaćega, hrvatskog jezika uzduž Krajine (tj. cijele obrambene linije koju čine njezini odsječci među Dravom i Jadranom: krajine Slavenska, Banska, Hrvatska i Primorska). Unatoč njemačkom zapovjedništvu — taj jezik pouzdano je funkcionirao. Stoga se ne treba čuditi da Austrijanac Andrija Auersperg, pišući godine 1586. le p o g l a v s k i m pavlinima, naslovljuje:

»Wzmosnim I w Kersty postowanym gospodynw fr. Istwanw, biskw p w I generaly w sw L y p o g l a w s k o m w . . . « (34, 141, br. XCVI; spac. J. V.)

i pri kraju piše:

»...zato prozimo v. m., c h a od nasse ztrane z wasom m. bwde dwgowal, da mw rych prymete, kako da byzmo zami z wasom m. govoryly. I c h a on dokoncha z wassom m., w thom chemo I my kwntheny bythy« (34, 141, br. XCVI; spac. J. V.)

U zapisu leksikografova prezimena bile su, dakle, moguće različite glasovne realizacije grafema *ě* (*e* || *i* || [*ije/je*]), *ě* (*e* || *a*)² pa se zbog toga rečeno prezime moglo — prije narodnog preporoda — pročitati na klasičan kajkavski način. Zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac u svojem latinskom proglasu (godine 1813) piše *Belloztenecz Joannes* (44, 167), a Tomaš Mikloušić (u *Izboru dugovanj vsakoverstneh*, Zagreb 1821) navodi:

»P. Belostenec Ivan, Gazophilacium, rečnik dijačko-horvatski i horvatsko-dijački leto 1740« (11, 164)

¹ Dakako, u Grazu se hrvatski više naslućivalo nego pouzdano znalo: u tekst se unosi glasovna osobina *o* < *o* (*dozhekaio*, *neotido*), koja je za hrvatsku kajkavštinu periferna, a za tadašnji slovenski književni jezik normalna. Također se primjenjuje digram *zh* (za fonem *č*), a to je prema Bohoričevoj reformi slovenske latinice (usp. 5, 28). — Ali ništa ne smeta da se uz pomoć slovenskoga digrama izrazi bitna osobina hrvatske čakavštine: »zha« = *ča*.

² Usp. *Gazophylacium* I, Prologus ad lectorem: »Ubi verò supra *ě*, punctum *e*st, tunc Dalmata, & Dalmatam imitans leget *ut* i. Sclavus verò *ut* *e*, perinde, ac *si* non *e*set punctum, verbi gratia. Penez, Dalmata efferet Pinez, Sclavus verò Penez. Si verò fuerint puncta duo supra *ě*, leget Dalmata *ut* a. v. g. Pě[z, dicet Pã[z. Similiter Sclavus ubi supra *ä*, repererit puncta duo, leget *ut* e. v. gr. Pã[z, dicet, Pe[z.«

Preporoditelji su u »Danici« starog leksikografa trojako pisali:

1. isprva kajkavski (»od *Belostenca*«, 7, 290);

2. zatim primjenjujući »rogato e« i nekajkavsko *a* (u latinskom izvorniku i hrvatskom prijevodu Vrhovčeva proglasa: »*Bělostěnac Joannes*« — »*Ivan Bělostěnac*«, 8, 93);

3. napustivši »rogato e« ((»*Bielostenec*«, 9, 58)³

Izuzetno važan autor poslijepreporodnog vremena, Ivan Kukuljević Sakcinski, isprva (1860) navodi lik *Bělostěnac* (28, 20; s ambivalentnim zapisom jata [ě] i jasno kajkavskim refleksom poluglasa [e]), da bi se napokon priklonio posve kajkavskom liku *Belostenec* (29, 35).

2.

Kukuljević je 1860. starog leksikografa navodio prema podacima iz njegova rječnika, tj. pisao mu samo jedno prezime: *Bělostěnac Ivan* (28, 20). Kasnije se osvrnuo na zapis Krčelićeva nastavljača:

»Pater Orlovich Paulinus dictionarium croaticum sub nomine Bellosztenecz edidit« (23, 552)

Uz pažljivo čitanje tu je sve jasno: Orlović je izdao hrvatski rječnik pod imenom Bellosztenecz,⁴ a to je, dakle, prezime pravog autora.

Pa ipak, Kukuljević je godine 1869. pogrešno shvatio taj zapis te je dvije osobe spojio u jednu: *Ivan Belostenec Orlović* (29, 35). Od Kukuljevića su zbrku prihvatili Lopašić (»čuvēni fratar *Ivan Orlović Belostenec*«, 36, 298; kurziv. J. V.) i Vodnik (»*Ivan Belostenec Orlović*«, 45, 268, 274), a raspleo ju je tek Fancev: *Belostenca* označivši autorom, a Orlovića urednikom (10, 152). No još i nakon toga o Belostenecu se kao sastavljaču rječnika ponekad sumnja, pa Kombol ponovo unosi dvojbu oko »*Belostenčeva (recte Orlović-Mužarova) Gazophylaciuma* (Zagreb, 1740)« (26, 334).

Opća nesigurnost oko *Belostenca* nije čudna: sve do drugoga svjetskog rata bio je poznat samo njegov monumentalni *Gazophylacium* i ni jedno za života mu izdano djelo. Ipak, Kukuljević mu je 1860. sa sigurnošću citirao knjigu »Šest pesmih od sv. Pavla prvoga pušćenika. U Gradcu 1665« (28, 20) i — s nesigurnošću prihvaćajući tuđe svjedočanstvo — ovo: »(Horanyi kaže, da je još izdao): *Predike o sv. tielu Isusovom na hrvatskom jeziku*« (28, 20). Sve dvojbe oko nepoznatih *Belostenčevih* knjiga Kukuljević je kasnije zatro:

»*Belostenec* bijaše osim toga veoma učen bogoslovac, propovjednik i pjesnik hrvatski, te je g. 1665 izdao u Gradcu pod naslovom: 'Bogomila' svoje pobožne pjesme, na čast sv. Pavla prvoga pušćenika, od kojih pjesamah imade prva 113 verasah. Isto tako uvrstio je i u svoj rječnik mnogo svojih verasah, dapače i dovršio

³ Zanimljivo je da mješovit refleks jata (*ie* || *e*) ima u tom liku Vramec u *Kronici* (1578), i to u zapisu *Bielufztenu* (48, 58).

⁴ To je pak doslovce preuzeto s naslovne strane *Gazophylaciuma*, samo su ispušteni dijakritici (‘/’).

ga s pjesmom. Osim toga tiskane su od njega hrvatske prodike o sv. tielu Isusovom, u Gradcu 1672, koje nam poznate nisu« (29, 35)

Za Kukuljevićem su se povelj književni historičari s kraja prošlog i početka ovog stoljeća, pa Šurmin piše:

»Od Belostenca ima i šest pesmih od sv. Pavla prvoga pušćenika« (43, 138)

Vodnik tvrdi:

»Belostenec izdao je 'Bogumilu šest pesni na čast sv. Pavla' (Grac, 1665.), gdje u prvoj pjesmi crta život osnivača svoga reda, a u ostalima slavi njegove kreposti« (45, 274)

Nagađanja dovršava Bogdanović:

»Belostenec je pjevao i hrvatske pjesme. Kakva je to bila poezija, ne znamo, jer nam se nije sačuvalo nijedno njegovo pjesničko djelo, među njima ni Bogomila (Graz 1665), poveća pjesma o sv. Pavlu pustinjaču, i još 12 himna spjevanih njemu u slavu« (4, 426)

Neslaganja postoje, dakle, o bitnoj riječi u naslovu te zbirke (*Bogumila* || *Bogomila*) i o broju pjesama što ih sadrži (6 || 1 + 12).

I o Belostenčevim se propovijedima (prije nego što su otkrivene) nagađalo, pa Vodnik piše:

»Njegove 'Predike o sv. tijelu Isusovom' (1672.) dvije su propovijedi, u kojima se pobija protestantska nauka o euharistiji« (45, 274)

Te Vodnikove riječi doslovno je prenio Bogdanović (4, 426).

Ponešto se moglo razjasniti kad je Hadrovics u Budimpešti otkrio primjerak Belostenčevih propovijedi te ih objavio godine 1939. (17). Taj je primjerak defektan (nedostaje mu naslovni list), pa je izdavač neke važne podatke morao posredno ustanoviti. Mnogo mu je pomogla rukom pisana bilješka na kraju knjige: *Concinnavit supra adductos 10 sermones A. R. P. Joannes Belofztenecz O. S. P. p. E.* Polazeći od nje, Hadrovics je stilizirao veći dio naslova svojemu važnom prilogu: »10 sermones⁵ = *Deset propovijedi*; »O[rdinis] S[ancti] P[auli] p[rimi] E[remitae]« = *pavlina*; »P[ater] Joannes Belofztenecz« = *o. Ivana Belostenca*. Segment *o Euharistiji* bio je određen sadržajem knjige. Na temelju nekih mjesta u njoj Hadrovics je utvrdio da je ona tiskana godine 1672. (17, 42), a to znači: za Belostenčeva života.

Prije nekoliko godina o. Vatroslav Frkin obavijestio me je da je pronašao potpun primjerak Belostenčevih propovijedi; čuva se u knjižnici Franjevačkog samostana u Zagrebu, Kaptol 9.

Hadrovics je upozorio da budimpeštanski »primjerak nema naslovnoga lista« (17, 42); novopronađeni zagrebački primjerak pokazuje da je knjiga u početnom dijelu (iza naslovnog lista; sl. 1) imala još i latinsku posvetu Ivanu Draškoviću (sl. 2 i 3).

⁵ Deset ih je, a ne dvije, kao što je tvrdio Vodnik i ponovio Bogdanović.

Upravo ta dva lista nude nam nekoliko važnih argumenata.

Ponajprije, latinski naslov knjige (kojoj je tekst na hrvatskom jeziku) glasi: *Sacri sermones in sacratissimum festum Corporis Christi*. To pak znači da bismo oblik kojim smo tu Belostenčevu knjigu dosad rado spominjali (tj. početne Hadrovicseve riječi: *Deset propovijedi*) morali zamijeniti za točniji: *Sacri sermones*.

SACRI
SERMONES
In sacratissimum Festum
CORPORIS
CHRISTI.

Idiomate Illyrico compositi ac editi
Opera

A. R. P. F. Joannis Byllostinacz
Ord. S. Pauli Primi Eremitæ Provinciæ Istriæ
& Vinodol bis Emerito Provinciale.

Osim toga, za razliku od rukopisne bilješke u budimpeštanskom primjenku (koja pred autorovim imenom i prezimenom ima kraticu »A. R. P.« [= »admodum reverendus pater«]), zagrebački primjerak pokazuje kraticu »A. R. P. F.« (= »admodum reverendus pater frater«), a važna se riječ potvrđuje potpisom na kraju posvete: »Fr. JOANNES BYLLOSTINACZ«. Novu potkrepu dobiva, dakle, zapis Petra Zrinskoga »poštovanomu patru fratri Ivanu Bilostincu« (v. odjeljak 1).

Autorovo prezime dosad smo poznavali u ekavskom liku iz *Gazophylaciuma* (*Belostenec* zbog *BELLOSZTENECZ*), a sad moramo ozbiljno uzeti u obzir da je postojao i njegov ikavski lik. Potvrđuje ga isprava Petra Zrinskoga iz godine 1656, ali i knjiga *Sacri sermones* samoga Ivana Belostenca iz godine 1672, i to na dva mjesta; na naslovnoj strani (Byllostinacz) i na kraju posvete (BYLLOSTINACZ). Valja upozoriti da se ta dva zapisa razlikuju po tipu slova (kurent — verzal), ali su identična po izboru grafema. Stoviše, autor se ikavskim likom vlastita prezimena poslužio na početku knjige u kojoj inače dominira ekavsko stanje.

Napokon, naslovna strana donosi još jedan izvanredno važan podatak: *Sacri sermones* prema autorovu su izrijeku »Idiomate Illyrico compōsiti« (sl. 1). U knjizi pak nalazimo ovo mjesto:

»I zatek je ove rēči izrekal, koje sam dijačkim jezikom izgovoril, a vazel sem je iz kniig žoltarskih svetoga Davida iz popēvke sto i desete, a ovako se hrvatski tolmače. Spomēnenje ili spominak mirakulov ili čud svojeh je učinil od milosrdni milosrdnik i milostivni a predragi Gospodin Bog, jer jestvinu je dal vsēm onēm, koji se ga boje« (17, 63; spac. J. V.; usp. i 19, 269)

To znači da su pridjevi *illyricus* i *horvatski* (kad označuju jezik) za Belostenca sinonimni,⁶ pa to odražava i drugi dio *Gazophylaciuma* natuknicom:

⁶ Time se, dakako, potkrepljuju argumenti Radoslava Katičića za istoznačnost termina *slovēnski* = *hrvatski* (22) i, pogotovu, za jednakost *illyricus* = *horvatski* (22, 105). U prilog tome svjedoči i prvi slovenski gramatičar Adam Bohorič pišući: »Patronymica, in lingua flavonica masculina definit in ki, ut: Tershazhki, comes de Teršhaz. Blagajski, comes de Blagaj. Srinjski, comes de Srin. Slujnski, comes de slujn. Modrujski, comes à modrušh. Sed Carniolana lingua, vt mollior, in familiarum & gentiliū nominibus efferendis, vel retinet Germanicam terminationem, ER, ut Lamberger, Aueršperger, &c. vel eam parumper inflectit in, AR, ut dicat, Lambergar, Aueršpergar, Shajrar VVernekar: vel, Etiam addit ad Germanicam vocem, zhizh, ut: Lambergarzhizh, Aueršpergarzhizh, Shajrarzhizh, VVernekarzhizh Vbi Croatae addunt ad Carniolanam terminationem, ſki, & dicunt, Lambergarſki, Aueršpergarſki, Shayrarſki, VVernekarſki, &c. & sic de alijs...« (5, 67; spac. J. V.). Očigledno je, dakle, da Bohorič dobro razlikuje. *Carniolana lingua* nije mu isto što jezik kojim govore *Croatae: lingua flavonica*. — Godine 1578. Vramec za svoju *Kroniku* kaže da je »zprauliena... Szlouenzkim iezikom« (48, slika iza str. LII; spac. J. V.; usp. i 18, 116), a ujedno je shvaća kao »historias... illirica lingua redditas« (48, 1; spac. J. V.). — Za Ivana Belostenca velik je autoritet bio »glafzovit on pišzēcz vnogo, poštvani otēcz Ferencz Glavinich« (3, 22, s. v. Bógh). Dvije svoje knjige (obje tiskane godine 1628) posvetio je Glavinić istaknutim domaćim velikašima (*Četiri poszlindnya človika* Nikoli i Petru Zrinskom, *Czvit szvetih* Vuku Krsti Frankopanu, pjesnikovu ocu). U prvog upozorava da oni koji su je štampali »Haruatſkoga yezika nerazumlyahu« (15, b^o; spac. J. V.); na naslovnoj strani druge — *Czvita szvetih* — kaže da je »šloſen na Haruatſki yezik« (14; spac. J. V.). Posebno mjesto u njoj posvećuje sv. Jeronimu, koji »i prošlaui, i odiči, i obogati, i uzuiſi yezik ſlouy ſlouinſki« (14, 330; spac. J. V.), pogotovu time što »nika druga ſloua, ili Character učini; pō ſuim tim koliko ya nay boley mogoh vlagoditi, toliko učinih; à ti, gdi naydeſ ouakouo ſlouo č. hocheti biti za čarv Haruatſki, à gdi vidiſ ouako ſ. ili Sz. hocheti biti nē za dua nego za yedno ſlouo, à t. y. za ſlouo Haruatſki« (14, kraj predgovora; spac. J. V.). Prema Glaviniću je, dakle, sv. Jeronim proslavio »jezik svoj slovinski« time što je za nj izumio poseban, »harvatski« grafijski sustav, tj. glagoljicu. To je pak — prema prvome slovenskom gramatičaru Adamu Bohoriču — »orthographia, quam Diuus Hieronymus Stridonensis suis popularibus Croatis inveniſſe dicitur« (5, 15). — Valja uočiti još neke sinonimnosti s kraja XVI. i početka XVII. stoljeća. Nešto prije Bohoričeve gramatike napisano je (u Bihaću, u veljači 1582) pismo kojim jedan Austrijanac javlja drugome o nekom inventaru što je sastavljen »ćurulicom ili hrvatskim jezikom«, kao što prevodi Lopašić (ili kao što se kaže izvorno, njemački: »inwentar der Cierulicka oder Crabbattischen sprache«, 34, 115). Adekvatnu jednakost izrazit će 1617. Splićanin Matija Matulić Alberti, koji »za moći latinskim slovi... izreći naše slovinske riči, dil uminih ih slovom na(še) bukvice i ćurilice« (50, 155; 47, 72—73; spac. J. V.). A Belostenec je u drugom dijelu svojeg rječnika za slovo Z ustvrdio da se pisalo »po ſtaro horvatſzko z« (tj. ćiriličkim slovom; 3, 593; spac. J. V.).

»Horvat[ski or[zag, ili zemlja. *Croatia, ae. Croatiae regnum. 2.*

horvat[ski, ika, ko, *Croaticus, a, um. 3. horvat[ski, po horvat[ski.*

Ta važna natuknica nije, dakle, plod stilizacije Mužarove ili Orlovićeve, nego ju je sročio sam Ivan Belostenec prije godine 1672.

ILLUSTRISSIMO DOMINO
COMITI

DN. IOANNI
DRASKOVITH
PERPETVO de TRAKC-
stian, Sacrae Cæsareæ Regiæquæ
Majestatis Consiliario, Ca-
merario &c.

DOMINO PATRONO GRATIOSISSIMO.

Pus hoc, quod sub auspiciis
tui nominis in publicum
prodit, diuturniorem sub
iisdem lucem optat. Cùm ergo
DRASKOVITHIORUM sit bonis artibus pa-
trocinari, TUUM erit COMES ILLUSTRIS-
SIME hoc etiam communi nomine qua-
lem

3.

Pošto su *Sacri sermones* pronađeni u kompletnom primjerku, i dalje, dakako, vrijede ove Hadrovicseve riječi:

»Treba pročitati samo nekoliko stranica, pa da se dođe do uvjerenja, kako B. nije htio pisati ni samo za kajkavce ili samo za čakavce, već za *Hrvate uopće*. U njegovu se jeziku stari poluglasovi reflektiraju vokalom *a*, samo rijetko *e*. Mjesto staroga *ě* B. piše *e* ili *i*, ali najčešće *é*, što mu znači, da se glas toga *é* razlikuje od etimološkog *e*, pa se može čitati 'ekavski' *e* na kajkavskom terenu, ikavski među čakavcima« (17, 44)

Time se ne opovrgava tvrdnja koju sam (oslanjajući se na dotadašnju literaturu) iznio godine 1973:

»Pretpostavlja se da mu je rodno mjesto Varaždin, u kojem je u 17. stoljeću živjela istoimena građanska obitelj« (46, IV; usp. još: 10; 13, 85)

I nakon toga tvrdnja o varaždinskom zavičaju Belostenčevu iznosila se dvojako: kao pretpostavka (42, 250) i kao nepobitna činjenica (12, 238). Ipak je važno dodati da je obitelj s prezimenom koje korijen vuče iz *Béle Szténe* živjela, doduše, u kajkavsko-ekavskom Varaždinu (usp. 33, 481) ali jedan je njezin pripadnik nosio tom gradu netipičan, i k a v s k i lik prezimena. U popisu varaždinskih građana iz godine 1520. ne spominje se nitko s prezimenom *Belostenec* ili *Bilostinac* (41.a, 271—275).

Tražeci tome objašnjenje, moramo imati na umu:

Prvo, *Belostenec* je mnogo godina proveo u Sveticama, tj. u živu kontaktu s ostalim pripadnicima ozaljskoga kruga, koji su propagirali ikavski književnojezični tip. A taj je općenito služio kao jezik pismene komunikacije na Hrvatskoj i Primorskoj krajini.⁷

Drugo, još za Belostenčeve mladosti (dok se kretao na crti Varaždin — Lepoglava) na kajkavskom su tlu (u Repenju i u Križevcima) nastala dva pisma zagrebačkom biskupu Petru Domitroviću (koji će 1627. predati Belostencu samostan u Sveticama, 10, 153—154). Oba pisma dobro potvrđuju ikavicu i zamjenicu što (34.a, 129—131, br. LXXXVI, LXXXVII), a to znači da je budući leksikograf još zarana u zavičaju mogao upoznati ikavski književnojezični tip.

Ali zbunjuje očigledno nesuglasje:

Zašto je *Belostenec* u propovijedima ostvario e k a v s k u osnovicu teksta i samo i k a v s k i lik vlastita prezimena?

⁷ Na primjer, zapovjednik Hrvatske krajine Andrija Auersperg piše godine 1586. lepoglavskim pavlinima ikavizirajući ime njihova sjedišta: »Wzmosnim i w Kersty postowanym gospodynw fr. Istwanw, biskwpw I generalywsw L y p o g l a w s k o m w...« (34, 141; spac. J. V.).

Imcūnque tenuitatem opellæ meæ
solitâ benignitate complecti, & Ma-
jestate TUA digniorem reddere. Vt
TUUM patrociniū ambiam, addit au-
daciā singularis erga me, Ordi-
nemquē meum significatio benevo-
lentix, quā meam TIBI addictissimam
voluntatem semper humanissimē
suscepisti, & familiaritatis TUÆ suavis-
sima festiuitate sæpiūs respersisti.
Quando ergo TE semel ad mea de-
mittere dignatus es, grave ne sit exi-
gui munusculi obsequio TUÆ gratiam
dignitatis afflare.

ILLUSTRISSIMÆ DOMINATIONIS TUÆ,

Obsequentissimus Servus,

Fr. JOANNES BYLLOSTINACZ,

Sl. 3.

4.

Ako smo — ne bez razloga — dopustili da se za tvorbom *Belostenec* (ili: *Bilostinac*) krije etnik, onda nije nedopušteno tragati za korijenima tom etniku. Drugim riječima, kao postojbinu čuvenog leksikografa prirodno je potražiti naselje koje bi se imenovalo *Bēla Sztēna* (pri čemu ne bi valjalo unaprijed odrediti glasovnu vrijednost grafema *ē*).

To je važno ustanoviti jer je Fancev (polazeći od Belostenčeva varaždinskog zavičaja kao dokazane činjenice) ustvrdio kako dalmatinske riječi u *Gazophylaciumu* (označene kraticom: D.) potječu iz Mikaljina rječnika, a slavonske riječi (označene kraticama: Scl., Scl. Turc.) da je unio Orlović, jer Belostenec nikada nije bio u Slavoniji (10, 164; usp. i 39, 46). Već sam ranije upozorio da je Belostenec mogao slavonske riječi saznati od prebjega (46, XXV). Budući da tada (godine 1973) nije bio poznat zagrebački primjerak propovijedi, nisam našao dovoljno poticaja da pokušam slijediti trag što ga otvara u Petra Zrinskoga zabilježen ikavski lik leksikografova prezimena.

Koji god lik odaberemo (*Belostenec* ili *Bilostinac*), jasno je da je riječ o složenici što su joj sastavnice: pridjev *bēlb*; vezno -o; imenica *stēna*; sufiks -ьсѣ. Nije isključeno, dakle, da *Belostenec* (ili *Bilostinac*) prvobitno znači čovjeka koji potječe iz *Bele Stene* (ili iz *Bile Stine*). Stoga nam valja poći u potragu za tim toponimom.

Pritom je dobro najprije razmotriti drugi dio složenice: *stena* (ili: *stina*).

Rečeno se prezime zacijelo nije formiralo prema dijelu građevine (tj. prema zidu [lat.: *murus* ili *paries*]), nego prema toponimu kojem je ime dala prirodna *stijena* (lat.: *petra*) uz koju je nastao. A stari sjevernohrvatski rječnici XVII. stoljeća (Habdelićev, pa i sâm Belostenčev) pokazuju ovu semantiku:

1. »Pechina. *Petra, ae, f.*« (16, 08)
»Pechina. *Petra . . .*« (3, 344)
2. »Sztēna. *Paries, tis, m.*« (16, Y4)
»Sztēna. (Scl.) duvar. *Paries, tis . . .*« (3, 519)
3. »Zid. *Murus, ri, m.*« (16, Dd2)
»Zid. (D.) Mír. *Murus, moenia, munimen, caementitia structura . . .*« (3, 628)

Naprotiv, Vrančićev rječnik (iz godine 1595) ima ova značenja: 1. »Petra . . . *Sztina*« (49, 77) — 2. »*Paries . . . Zid, ofit*« (49, 73) — 3. »*Murus . . . Zijd*« (49, 64).

Na temelju toga možemo zaključiti da tvorba *Belostenec* /*Bilostinac* nije nastala na kajkavskom tlu (zbog Habdelićeva i Belostenčeva: *petra* = *Pechina* [a ne: *Sztēna*]); posve se lako mogla formirati u nekome nekajkavskom kraju (zbog Vrančićeva: *petra* = *Sztina*). Doista, iz Belostenčeva su vremena na nekajkavskom području poznate *Jurjeve Stijene* (nedaleko od Otočca i Brloga), kod kojih su godine 1663. Petar Zrinski i Franjo Krsto Frankopan porazili Ali-pašu Čengića (21, 17).⁸

⁸ Usp. vijest iz Vitezovićeve *Kronike* (1696): »1663 . . . 16. dan listopada Zrinski Petar, glavar sejski, s malum vojskum razbi Ali-pašu Čengijica na *Jurjevih stenah* pri Gacki . . .« (52, 466; kurziv J. V.).

5.

Krenemo li po našim nekajkavskim krajevima, jedan nas trag može odvesti u Pounje. Nešto poslije Belostenčeve smrti (i to: 24. studenoga 1699) »na Uni kod svete Kate« zapisano je ovo:

»... me insuper tertiam territorij partem supra dictum Novi longae Vnnam Bosnensi aut *Belastinensi* territorio alias incorporandam fulgidissimae Portae dominio relicturum promiserim...« (35, 166, br. LXXXIX; kurziv J. V.)

Ali tim putem ne bismo mogli stići ni do kakvih čvrstih točaka kojima bismo bolje osvijetlili Belostenčevo podrijetlo.

Naprotiv, mnogo je zanimljivije naselje u Slavoniji (zapadno od Požege) što je potkraj XIV. stoljeća zabilježeno u ekavskom liku *Bela stena* (24, karta 5), a na početku XVII. stoljeća u ikavskom liku *Bila stina* (24, karta 6), uz koji je dodana godina kad su ga osvojili Turci (1543).

Današnja *Bijela Stijena* (jedino naselje toga imena u Hrvatskoj [27, 817—818] i u Jugoslaviji [20, 60—61]) selo je na sjeverozapadnom rubu novo-gradiške općine, na cesti Okučani — Lipik — Pakrac (v. 40, karte na str. 14, 35, 58; 27, karta na str. 425), kojem se broj stanovnika od godine 1857. do kraja prošlog stoljeća povećavao (od 186 na 244), a otada prema današnjici opada: godine 1971. selo je brojalo 147 stanovnika (27, 421). Među ostatke povijesti u tom kraju (»gradine i feudalna imanja«) pripada i *Bijela Stijena* (40, 10).

U predtursko doba *Bijela Stijena* (»Belostina«, *Wallestinum*, *Feyerkew*) bila je važan utvrđeni grad i za tadašnje prilike napredno feudalno imanje, pa nije čudno da ga je malo prije pada pod Turke, tj. »nedavno Petar Keglević oteo Kati Bačani, udovi srbskog despota Jovana« (25, 157); na zapadnim obroncima *Psunja* bivši se hrvatski ban osjećao posve ugodno.

O padu *Bijele Stijene* izvješćuju Ivan Ungnad i Nikola Istvánffy (25, 157), pa i Antun Vramec u *Kronici*:

»1543... Vlame bassa Bo[řanzky vuze zuoizku Gradi Ochim, Sztupcheniczu, Chakouacz, i *Bielufztenu*...« (48, 58; kurziv J. V.)

Još prije turskoga napada stanovništvo se razbježalo. Moglo je to učiniti jer su popustile prijašnje stege: pred opasnošću od turske provale i od kmetskih pobuna feudalna su gospoda u Slavoniji prije sredine XVI. stoljeća prestala striktno provoditi prastari propis o vezanosti seljaka za zemlju:

»Slavonija već 1538. na saboru križevačkom uspostavlja slobodu seljenja kmetova i način, kako da se preseljavanje vrši...« (6, 53)

Stanovnici naselja što su godine 1543. pala pod Turke prešli su u područje zapadno od rijeke Lonje, a ondje su se prozvali prema bivšim boravištima:

»To potvrđuju i toponomastička prezimena Belostenci, Velički,⁹ Stražemanci, Dobrokućani i dr., koja su na tom zapadnoslavonskom tlu postojala u 16. i 17. st.« (41, 206; spac. J.V.)¹⁰

Nešto ih se našlo i u južnom dijelu Gradišća, gdje su sačuvali prvobitni govor, jer se odlikuju »svojim štokavskim i ikavskim dijalektom« (41, 198).

Od raseljenja stanovnika Bijele Stijene (zapravo: »Bile Stine«) godine 1543. samo će pedesetak godina proći do rođenja poznatoga leksikografa (između 1593. i 1595), koji će se 1672. potpisati »Joannes Byllostinacz«. Stoga je moguće da se uspomena o pravoj obiteljskoj postojbini prenosila s jedne na drugu generaciju Belostenčevih pređa: od pradjeda (koji je možda 1543. pobjegao iz »Bile Stine« na zapad) na djeda i oca. Toj obiteljskoj tradiciji treba zahvaliti da se Ivan Belostenec, sastavljajući rječnik, obazirao na leksičko blago u od Turaka zaposjednutom dijelu Slavonije.

Stoga valja dopustiti dvije mogućnosti: prvo, da su Belostenci od sredine XVI. stoljeća nadalje doista bili građani Varaždina, pa da se u tom gradu rodio budući slavni čovjek od pera; drugo, da se u liku *Byllostinacz* (jedinom za koji se možemo uvjeriti da ga je za života leksikograf upotreb-
ljavao) krije znak da se potomak slavonskih prebjega nikada nije prestao ponositi »svojim štokavskim i ikavskim dijalektom«, a to znači: svojim slavonskim podrijetlom.

Zato valja modificirati Kombolovu tvrdnju o Ivanu Belostencu:

»Ali ni jedan od rođenih kajkavaca nije tako svijesno unosio južne jezične elemente u svoje rodno narječje kao pavlin Ivan Belostenec . . . (26, 218; spac. J. V.)

Zapravo, »Joannes Byllostinacz« odmalena je u svojoj svijesti spojio jezične elemente savsko-dravskoga međuriječja: istočne (slavonskoštokavske) i zapadne (kajkavske).¹¹ A to mu je omogućilo da se bez teškoća uključi u jezičnu sintezu koju su od davnine propagirali prethodnici i protagonisti ozaljskoga kruga: dodajući i južnu komponentu (koja je u svojem razvoju već sažela čakavsko-štokavski kontakt, a oslonila se na glagoljaštvo). Ništa se nije izmijenilo ni šest i pol decenija nakon Belostenčeve smrti, u

⁹ U navodu iz Bohoričeve gramatike (bilj. 6) usp. primjere: *Teržački* (tj. Frankopani; nap. J. V.), *Blagajski*, *Zrinski*, *Slujnski*, *Modruški*. — Etnik kao patronim poznat je u Slavoniji još na prijelazu iz XVII. u XVIII. stoljeće. Otac književnika Antuna Kanižlića zabilježen je godine 1700. kao »Canixanacz«, tj. potekao iz slavonskoga sela Kaniže (37, XIII).

¹⁰ O migracijama usp. 32, 12—13. — Naprotiv, u Slavoniju su za cijele turske vladavine putovali crkveni vizitatori i misionari; između ostalih: prvi hrvatski gramatičar Bartol Kašić (38, 9—20). — Belostenec stoji na čelu onih Slavonaca što su prihvatili kajkavski književni jezik; uoči narodnog preporoda tim će se književno-jezičnim tipom (pored štokavskoikavskoga) služiti Požežanin Antun Nagy (11, 124—129; 26, 415; 44, 185).

¹¹ Upravo ta relacija odražava se u drugom dijelu *Gazophylaciuma*, gdje Belostenec posebne natuknice posvećuje trima gradovima: gradu koji je najbliži postojbini njegovih predaka (»Posëga, Varas y grad u Sclavonie dolnye plemenit. *Posëga, Basiana, ae*« (3, 385); novom prebivalištu (»Varasdin. varas u Szloven [zkom] gornyem Orszagu. *Varasdinum, ni*« (3, 554); gradu koji je u XVII. stoljeću već bio središte ukupnoga narodnog života (»Zágreb, Varas [z]tolni nayplemenitei gornyega Szloven [z]koga Orszaga. *Zagrabia, Siſopa*. gornyi pako [z]am Varas. Gerchka goricza, *Mons Graecensis* imenuje [z]e« (3, 598).

tiskanom *Gazophylaciumu*: u nj su skladno pristali i Vitezovićeve »pririči«, i Della Bellin leksički fond.

Navici koju je uveo rječnik-div ne moramo se protiviti: njegov je tvorac bio *Belostenec*¹² koji je sam sebe zvao *Bilostinac*.

LITERATURA*

1. Ivan Belostenec, *Sacri sermones in sacratissimum Festum Corporis Christi. Idiomate Illyrico compositi ac editi Operâ A. R. P. F. Joannis Byllostinac Ord. S. Pauli Primi Eremitae Provinciae Istriae & Vinodol bis Emerito Provinciale* (s. a., s. 1.).
2. Ivan Belostenec, *Gazophylacium, seu latino-illyricorum onomatum aerarium*, Zagreb 1740. (pretisak: Liber — Mladost, Zagreb 1972).
3. Ivan Belostenec, *Gazophylacium illyrico-latinum*, Zagreb 1740. (pretisak: Liber — Mladost, Zagreb 1973).
4. Dr. David Bogdanović, *Pregled književnosti hrvatske i srpske*, knjiga prva, Hrvatska i srpska književnost od najstarijih vremena do narodnoga preporoda, treće izdanje, Zagreb 1933. (1932).
5. Adam Bohorič, *Arcticae horulae succisivae, de latinocarniolana literatura*, Wittenberg 1584.
6. Dr. Josip Bösendorfer, *Agrarni odnosi u Slavoniji*, Izdavački zavod JAZU, Zagreb 1950.
7. *Danica Hrvatska, Slavonska i Dalmatinska*, Tečaj I, Br. 48, (Zagreb), Dana 5. Grudna 1835.
8. *Danica ilirska*, Tečaj III, broj 24, (Zagreb), Dana 17. Lipnja 1837.
9. *Danica ilirska*, Tečaj VII, Broj 15, (Zagreb), U Subotu 10. Travnja 1841.
10. Dr. Franjo Fancev, »O postanju iliričko-latinskoga dijela Belostenčeva rječnika«, *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, knjiga treća, Beograd 1923, str. 150—165.
11. Dr. Franjo Fancev (skupio i uvodom popratio), *Dokumenti za naše podrijetlo hrvatskoga preporoda (1790—1832)*, Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. XII, JAZU, Zagreb 1933.
12. Marin Franičević — Franjo Švelec — Rafo Bogišić, *Od renesanse do prosvjetiteljstva, Povijest hrvatske književnosti u sedam knjiga*, knj. 3, Liber — Mladost, Zagreb 1974.
13. Krešimir Georgijević, *Hrvatska književnost od XVI do XVIII stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*, MH, Zagreb 1969.
14. Franjo Glavinić, *Czvit szvetih*, Mleci 1628.
15. Franjo Glavinić, *Četiri poszlidnya človika*, Mleci 1628.

¹² U Hrvatskoj novijeg vremena to prezime postoji samo u ekavskom liku, i to vrlo rijetko (dva zapisa u Zagrebu; 31, 37); likovi ikavski i jekavski nisu zapisani (31, 47, 51).

* Kratice: HAZU — Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; HFD — Hrvatsko filološko društvo; JAZU — Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; MH — Matica hrvatska; MSHSM — Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium; PSHK — Pet stoljeća hrvatske književnosti; SNL — Sveučilišna naklada Liber; SPH — Stari pisci hrvatski.

16. Juraj Habelić, *Dictionar, ili Réchi Szlovenszke*, Graz 1670.
17. László Hadrovics (za štampu priredio), »Deset propovijedi o Euharistiji pavlina o. Ivana Belostenca«, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. XIV, JAZU, Zagreb 1939, str. 41—112.
18. *Hrvatski kajkavski pisci*, I, Druga polovina 16. stoljeća, PSHK, knj. 15/I, priredila: Olga Šojat, MH — Zora, Zagreb 1977.
19. *Hrvatski kajkavski pisci*, II, 17. stoljeće, PSHK, knj. 15/II, priredila: Olga Šojat, MH — Zora, Zagreb 1977.
20. *Imenik naseljenih mesta u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji*, Stanje 1 januara 1951 godine, Beograd 1951.
21. Dr. Slavko Ježić, *Život i rad Frana Krste Frankopana s izborom iz njegovih djela*, MH, Zagreb 1921.
22. Radoslav Katičić, »Slověnski' i 'hrvatski' kao zamjenjivi nazivi jezika hrvatske književnosti«, *Jezik*, god. 36, br. 4, Zagreb, travanj 1989, str. 97—109.
23. Balthasari Adami Kercselich: *Annuae 1748—1767, prooemio de vita operibusque scriptoris praemisso digessit T. Smičiklas*, MSHSM, vol. XXX, Scriptores, vol. IV, JAZU, Zagreb 1901.
24. Vjekoslav Klaić, *Atlas za hrvatsku povjestnicu*, Zagreb 1888.
25. Vjekoslav Klaić, *Povjest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*, svezak treći: dio prvi, četvrto doba: Vladanje kraljeva iz porodice Habsburga (1527—1740), prva knjiga: Doba kraljeva Ferdinanda I., Maksimilijana i Rudolfa (1527—1608), Zagreb 1911.
26. Mihovil Kombol, *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, II izdanje, MH, Zagreb 1961.
27. Mirko Korenčić, *Naselja i stanovništvo Socijalističke Republike Hrvatske 1857—1971, Djela JAZU*, knj. 54, Zagreb 1979.
28. Ivan Kukuljević Sakcinski (uredio), *Bibliografija hrvatska*, Dio prvi, Tiskane knjige, Zagreb 1860.
29. Ivan Kukuljević Sakcinski, *Književnici u Hrvatah iz prve polovine XVII. veka s ove strane Velebita*, Zagreb 1869.
30. Emil Laszowski, *Građa za gospodarsku povijest Hrvatske u XVI. i XVII. stoljeću*, Izbor isprava velikih feuda Zrinskih i Frankopana, *Građa za gospodarsku povijest Hrvatske*, knj. 1, JAZU, Zagreb 1951.
31. *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*, Institut za jezik — Nakladni zavod MH, Zagreb 1976.
32. Mijo Lončarić, *Bilogorski kajkavski govori, Rasprave Zavoda za jezik IFF*, sv. XII, Zagreb 1986.
33. Mijo Lončarić, »Govor Varaždina i okolice (Mundart von Varaždin und Umgebung)«, *Radovi Zavoda za znanstveni rad*, sv. 2, JAZU, Varaždin 1988, str. 477—487.
34. Radoslav Lopašić (sakupio i uredio), *Spomenici Hrvatske krajine*, knj. I, Od godine 1479 do 1610, MSHSM, vol. XV, JAZU, Zagreb 1884.
- 34.a. Radoslav Lopašić (sakupio i uredio), *Spomenici Hrvatske krajine*, knj. II, Od godine 1610 do 1693, MSHSM, vol. XVI, JAZU, Zagreb 1885.
35. Radoslav Lopašić (sakupio i uredio), *Spomenici Hrvatske krajine*, knj. III, Od godine 1693 do 1780 i u dodatku od g. 1531 do 1730, MSHSM, vol. XX, JAZU, Zagreb 1889.
36. Radoslav Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, Mjestopisne i povjestne crtice, dopunio Emilij Laszowski, MH, Zagreb 1895.

37. T. Matić, »Život i rad Antuna Kanižlića«, u knjizi: *Pjesme Antuna Kanižlića, Antuna Ivanošića i Matije Petra Katančića*, priredio za štampu i uvod napisao T. Matić, SPH, knj. XXVI, JAZU, Zagreb 1940, str. XIII—XLI.
38. Dr. Tomo Matić, *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije preporoda, Djela HAZU*, knj. XLI, Zagreb 1945.
39. Stjepan Musulin, »Hrvatska i srpska leksikografija«, *Filologija*, 2, JAZU, — HFD, Zagreb 1959, str. 41—63.
40. *Nova Gradiška*, Društveno-ekonomski i turistički informator, Narodno sveučilište »M. A. Reljković«, Nova Gradiška 1977.
41. Stjepan Pavičić, *Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji, Djela JAZU*, knj. 47, Zagreb 1953.
- 41.a. Ljerka Perčić, »Popis građana Varaždina iz 1520. godine (Nürnberger Bürgerregister der Stadt Varaždin aus dem Jahre 1520)«, *Radovi Zavoda za znanstveni rad*, sv. 1, Varaždin 1986, str. 267—276.
42. Olga Šojat, »Ivan Belostenec (1594 [1593?] — 1675)«, u knjizi pod br. 19, str. 247—263.
43. Dr. Đuro Šurmin, *Povjest književnosti hrvatske i srpske*, Zagreb 1898.
44. Zlatko Vince, *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, Lingvističko-kulturno-povijesni prikaz filoloških škola i njihovih izvora, SNL, Zagreb 1978.
45. Branko Vodnik, *Povijest hrvatske književnosti*, knj. I, Od humanizma do potkraj XVIII. stoljeća, s uvodom V. Jagića o hrvatskoj glagolskoj književnosti, MH, Zagreb 1913.
46. Josip Vončina, »Leksikografski rad Ivana Belostenca«, pogovor knjizi pod br. 3, str. III—XLIV.
47. Josip Vončina, *Jezična baština*, Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća, Književni krug, Split 1988.
48. Antonii Vramecz: *Kronika*, prooemio de vita operibusque scriptoris praemisso digessit Vjekoslav Klaić, MSHSM, vol. XXXI, Scriptores, vol. V, JAZU, Zagreb 1908.
49. Faust Vrančić, *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, latinae, italicae, germanicae, dalmati[c]ae, & ungaricae* — Rječnik pet najuglednijih evropskih jezika, latinskog, talijanskog, njemačkog, hrvatskog i mađarskog, prvotisak: Mleci 1595, pretisak: Liber, Zagreb 1971.
50. *Zbornik proze XVI. i XVII. stoljeća*, PSHK, knj. 11, priredio: Jakša Ravlić, MH — Zora, Zagreb 1972.
51. Petar Zrinski, *Adrijanskog mora sirena*, priredio Tomo Matić, SPH, knj. 32, JAZU, Zagreb 1957.
52. Zrinski — Frankopan — Vitezović, *Izabrana djela*, PSHK, knj. 17, priredio: Josip Vončina, MH — Zora, Zagreb 1976.

Summary

BELOSTENEC'S ORIGIN

The recently discovered complete copy of Belostenec's »*Deset propovijedi*« (*Ten Sermons*) reveals three important points: the title of the book was in Latin (*Sacri sermones*); the place and the year of publishing were not stated; in the book (the only one for which we positively know that it came out in the author's life-time) the author did not use the kaikavian-ekavian form of his name, the most common one today (*Belostenec*) but the štokavian-ikavian form *Bilostinac* [*Bylloftinacz*]. We therefore accept 1672. as the year of publishing, since it has been precisely determined by Hadrovics on the basis of data given in the book. The place of publishing, however, remains an assumption (Graz). The form *Bylloftinacz* suggests that the famous lexicographer's ancestors arrived in the kaikavian region (probably at Varaždin) from the Slavonian village of *Bila Stina* (today's *Bijela Stijena*) when seeking refuge from Turks around 1543, that is half a century before Belostenec was born. The recorded form *Bylloftinac*, from 1672, proves that the author of *Gazophylacium* cherished the memory of his ancestors' Slavonian roots practically until his death. And that can shed more light on his hybrid conception of the literary language.